

העבדי והעצדק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

בס"ד • פרשת משפטים תשפ"ב

גליון מס' 47 • שנה ב'

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח את העבדים מטעם כי לי בני ישראל עבדים, וזה העבד מרד בציווי זה שהיה 'לפני הר סיני' פי' מקודם למעמד הר סיני ואינו חפץ בשילוח ע"כ ירצע. ומה שיש עונש דייקא על מצוה זו ולא על שאר מצוות הלא על כל מצוה יש לאמר אוזן ששמעה על הר סיני וכו', י"ל כי ציווי זה היה אחר שלא היה לבני ישראל כח השמיעה אל משה כמו"ש ולא שמעו אל משה וכו' (שמות ו ט), ומשה רבינו תיקן להם את ענין השמיעה ובראשונה ציוו על שילוח עבדים, וזה העבד שלא אבה בתיקון שמיעתו ירצע. ובפסיקתא רבתי (פכ"א) איתא לפיכך תבא האוזן ותירצע שלא שמרה מה ששמעה שעבר היו ישראל עבדים לעבדים מכאן ואילך הם עבדיו של הקב"ה.

לא תצא כצאת העבדים. פירש"י כיציאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין אבל זו לא תצא בשן ועין וכו' ומהו לא תצא כצאת העבדים לא תצא בראשי אברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי אברים ת"ל העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה מה העבריה אינה יוצאה בראשי אברים אף הוא אינו יוצא בראשי אברים. טעם הדבר לפי פשוטו שאין עבד עברי יוצא בשן ועין כעבד כנעני, כיוון שלעבד עברי חייב האדון לשלם ממון כדין החובל לכל בר ישראל, אבל לעבד כנעני אינו חייב לשלם דכל מה שקנה עבד קנה רבו לכן קנסה אותו התורה שיצא עבדו לחירות. וי"ל עוד טעם, דעבד עברי אעפ"י שנפגם בגופו אבל נשמתו היא העיקר והיא לא נפגמה בשן ועין וכו' לכן אינו משתחרר בחבלת גופו, משא"כ הגוי כל כולו הוא גופו ומשנפגם גופו בטלה כל עצמותו.

לא תצא כצאת העבדים. פירש"י יכול העברי יוצא בראשי אברים, ת"ל (דברים טו יב) העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה מה העבריה אינה יוצאה בראשי אברים אף הוא אינו יוצא בראשי אברים, והוא במכילתא משפטים פ"א רבי עקיבא אומר אם בגפו יבא בגפו יצא וכו' לא תצא כצאת העבדים לא תצא בראשי אברים כדרך שהכנענים יוצאים, אין לי אלא עבריה שאינה יוצאה בראשי אברים, עברי מניין ת"ל העברי או העבריה הקיש עברי לעבריה מה עבריה אינה יוצאה

הנקרא טוב, וזהו סוד פסוק והיה שדי בצריך (איוב כב כה) פירוש כי שם שדי הנכתב באחורי המזוזה הוא עומד שם להגן מפני הצרים והאויבים שהם הקלי' שלא ינקו עכ"ל. ובס' ספר טעמי המצות להאריז"ל פרשת יתרו כתב וז"ל, הנה באזהרת אונאה נתבאר אצלנו כי ההפרש בין גנב לגזלן שגזלן הוא בגלוי וגנב הוא בסתר, וסוד הדבר כי הגוזל פוגם בב' שליש ת"ת ובנ"ה בחסדים המגולים כי ז"ס גזלה בפרהסיא, והגונב פוגם בשליש המכוסה, ולכן הגנבה בסתר, והנה עונש הגנב יותר מגזלן כי עיקר פגם אחיזת הקליפה בשליש המכוסה וכו' כמבואר בשער פשטי תורה בסוד חטא עין הדעת ט"ו כי עיקר הפגם הוא כשהחיצונים נאחזים בשליש המכוסה אשר זה נקרא עבירה בסתר עכ"ל. ולפי"ז יתבאר דתיקונו של הגנב שנמכר בגנבתו, היות שפגם בשליש העליון המכוסה ע"כ ירצע במזוזה שמקומה בשליש העליון והבן.

והגישו אל הדלת וגו'. למה נקבע מקום הרציעה בדלת דייקא, י"ל בדרך צחות, כאן עסקינו במי שמכר בגנבתו, הנה זה הוא אדם שאינו מכיר בחשיבות הדלת ושער המיועד למנוע כניסת זרים והוא בעזות מצח פורץ גדר ונכנס לבית מבעד הדלת לבצע זממו, לפיכך ירצע בדלת ומעתה יזכור כל ימיו שאין נכנסים בדלת ללא רשות.

ורצע אדניו את אוזנו במרצע וגו'. פירש"י ומה ראה אוזן להרצע מכל שאר אברים שבגוף וכו' אכן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אדון לעצמו תרצע. מקשים הלא פסוק זה לא נאמר כאן אצל הר סיני אלא בפרשת בהר (ויקרא כה נה), ונאמרו בזה תירוצים שונים, נ"ל לתרץ דהנה בירושלמי קידושין (פ"א סה"ב) הגירסא שאלו תלמידיו את ריב"ז מה ראה העבד הזה להירצע באזנו וכו' אמר להם אוזן ששמעה לפני הר סיני כי לי בני" עבדים וכו', הרי שנקט 'לפני הר סיני' ולא 'על הר סיני', ופירושו נ"ל הנה בפ' וארא כתיב (שמות י ג) וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצוהם אל בני ישראל וגו', ואיתא בירושלמי ר"ה (פ"ג ה"ה) על מה ציוו על פרשת שילוח עבדים, הרי שכבר לפני מעמד הר סיני כבר נצטוו

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. פירש"י ואלה מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. י"ל הנה לעיל פ' יתרו עמדו כל ישראל אצל הר סיני, וכאן בפרשה גילה כל גלגולי נשמות העתידות כדאיתא בזוה"ק כאן (צ"ד ע"א) אלון אינון סדורין דגלגולא, וז"ש מה הראשונים דלעיל בפ' יתרו עמדו לרגלי הר סיני אף אלו היינו כל הדורות והנשמות העתידות לצאת אף אלו עמדו בסיני.

אם בנפו יבא בנפו יצא. פירש"י שלא היה נשוי אשה כתרומתו אם בלחודוהי ולשון בגפו בכנפו. בספר דברי שאול (מהדורא רביעאה) הביא בשם דרשן א' שפירש בגפו היינו במקלו, והראיה שכן כאן מתרגם בגפו בלחודוהי ועה"פ בפ' וישלח (בראשית לב יא) כי במקלי עברתי את הירדן מתרגם יוב"ע במקלי ג"כ בלחודו ע"כ. והביא הגר"ש רביה לדבריו מגמ' עיי"ש, אבל צ"ע בדבריו כי בתרגום שלפנינו מתרגם שם במקלי ארי יחידאי, והוא לפי הכונה, גם יוב"ע תרגם שם יחידאי עברית ית ירדנא, וכאן מתרגמים בלחודוהי, ואין בלחודוהי תרגום של מקלי אלא פי' לבדו כלומר בלא אשה. ומה שהביא הגר"ש זצ"ל רביה מגמ' נדרים (פ"ט). בגפא ותבליא, ופי' הר"ן במקלו ותרמילו, כל העובר יראה שתיבת במקלו מסוגר כי אין לו פירוש, רק כמו"ש התוס' והרא"ש שם פירושו במגלא כלים שמכניסין בהם פירות והיה עוסק במלאכתו ולא עלה בידו ללמוד. ונלענ"ד דט"ס נפל בפ' הר"ן והיה כתוב מגלו ותרמילו וכמו"ש בגמ' ב"ב (לג: לו). האי מאן דנקיט מגלא ותובליא פי' מגל לקצור ותובליא סל עיי"ש ברשב"ם, ובא הטועה ותיקן מקלו תחת מגלו כנלענ"ד בעז"ה ולפלא שלא קדמני בזה אדם, וכבודו של הגר"ש זצ"ל במקומו מונח.

והגישו אל הדלת או אל המזוזה. מה ענין המזוזה לכאן, י"ל הנה מקום המזוזה הוא בשליש העליון של הפתח כמבואר בשו"ע יו"ד (רפ"ט ס"א), ובסודן של דברים כתב טעם הדבר בשער ההקדמות להאריז"ל (מ"ג ע"ג) וז"ל, וזהו סוד המזוזה הניתנת בפתח להבריה המזיקים הם הקלי' הנקראת מות בסוד מזוזות זו מות, וניתנה בשליש העליון של הת"ת במקום המכוסה

בראשי אברים אף עברי אינו יוצא בראשי אברים ע"כ. הנה הרמב"ם (פ"ד מהל' עבדים ה"ו) כתב אין אמה העבריה יוצאה בראשי אברים שנאמר לא תצא כצאת העבדים, וכן עבד עברי אם הפיל לו שינו או סימא לו עינו משלם לו כדן החובל בחבירו כמו שביארנו בהלכות חובל ע"כ. וכתב עליו הכ"מ ז"ל, אע"פ שלא מצאתי כן בפירוש (שאינו יוצא בראשי אברים) אפשר ללמדו מודאיתקש עברי לעבריה וכמוזכר לעיל עכ"ל. והנה יצאו והרעישו עליו גדולי האחרונים (עי' שואל ומשיב רביעה ח"ג ל"ז) היאך אמר שלא מצא כן בפירוש הלא הוא תלמוד מפורש (קידושין כ.) תנו רבנן אם בגפו יבא בגפו יצא בגופו נכנס בגופו יצא, רבי אליעזר בן יעקב אומר יחידי נכנס יחידי יצא מאי (בגופו) בגופו נכנס בגופו יצא, אמר רבא לומר שאינו יוצא בראשי אברים כעבד, ר' אליעזר בן יעקב אומר יחידי נכנס יחידי יצא, ע"כ הפליאו על הכ"מ, ומי ראה את אלו יוצאים ולא יצא.

ואנכי בעניי לא זכיתי להבין על מה יצא הקצף, וכי נחשד מרן מרא דכולא תלמודא שלא זכר יוסף תלמוד מפורש אתמאה, לכאורה נ"ל כונתו לומר דבתורה לא מצא זה בפירוש, ומה שנמצא בגמ' הלא הוא פלוגתא דתנאי דר' אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי פליג על זה, ע"כ סמך מרן ז"ל להביא מקורו מן המכילתא דשם הוא מפורש בדברי רבי עקיבא, ויוסף עומד צדקו. וידוע שהרמב"ם הוא הראשון שסמך הרבה פעמים במשנה תורה וגם בספר המצוות על המכילתא דרשב"י, ומה שהזכיר בהקדמתו למשנה תורה מכילתא דר' עקיבא הרי היא מכילתא דרשב"י והוא אליבא דר"ע, ועי' לעיל פ"ג דעבדים צ"ח הכ"מ לדברי הרמב"ם ט' פעמים למכילתא והכא בפ"ד ג' פעמים.

אם רעה בעיני אדוניה. פירש"י שלא נשאה חן בעיניו לכונסה. צ"ב למה כתב רעה ולא כתב אם לא תמצא חן בעיניו כמו"ש באשה חדשה והיה אם לא תמצא חן בעיניו (דברים כד א), איזו רעה עשתה זאת העלובה, ואכן המכילתא לא נקט רעה אלא אמר שלא נגמלה חסד לפניו, היינו שלא נשאה חן בעיניו כמו שפ' החזקוני אם רעה היא מכוערת כמו מדוע פניכם רעים היום (בראשית מ ז) ע"כ. והנה הרא"ם פירש דברי המכילתא ולא כרבי אליעזר דאמר בפרק קמא דקדושין שרעה בנשואיה ע"כ. כונתו דהנה בגמ' קידושין (טו:) ס"ל לרבנן מדכתיב לאמה שהוא מיותר לכאורה דהול"ל כי ימכור איש את בתו לא תצא וכו' כמו"ש בפ' בהר (ויקרא כה לט) וכי ימור אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו וכו', דסתם מכירת איש ואשה לעבדות הוא, מלמד שמוכרה לפסולין (פירש"י ממזר ונתן שאין רשאי ליעד ואינה נמכרת להם אלא לשפחות בלבד), ר' אליעזר אומר אם ללמד שמוכרה לפסולין הרי כבר נאמר אם רעה בעיני אדוניה שרעה בנשואיה, מה ת"ל לאמה מלמד שמוכרה לקרובים (שאיין קדושין תופסין בה). הנה מבואר דר' אליעזר ס"ל דהכתוב אם רעה בעיני אדוניה פירושו שענין היעוד הוא רע משום פסולו של המייעד ולא שהאשה רעה, וע"ז כתב הרא"ם דהמכילתא פליג על זה וס"ל דרעה היינו האשה כי לא מצאה חן בעיניו כעורה וכיו"ב.

וצריך ביאור במאי פליגי תנא דמכילתא הוא ר"ע ור' אליעזר, וי"ל הנה תיבת רעה יתפרש בב' פירושים א' רעה כלומר מעשה רע כטעם אם תעשה עמנו רעה (בראשית כו כט), ב' תכונה רעה כמו הטובה היא אם רעה (במדבר יג יט) (מפי ידידי הגאון מו"ה אפרים לנדי שליט"א למדתי שאם המוזכר לפניו הוא אשה או חפץ המופיע בלשון נקבה, הרי ה'רעה' היא תואר לאותה אשה או חפץ ואם מופיעה שם מלה אחרת המונה לשם העצם ודפח"ח). והנה כאן לא אתברר למי כיון הכתוב בתיבת רעה, ולכן פליגי, ר' אליעזר דריש כפירוש הא' אם רעה היינו שהענין רע בנשואיה ואסור מחמת פסולו של האדון דאלת"ה הול"ל אם רעה 'היא' בעיני אדוניה, וע"כ יליף מלאמה שמוכרה לקרובים ואין המכירה אלא לשפחות בלבד, ותנא דמכילתא דריש רעה שהאשה רעה בעיניו של האדון דייקא דאלת"ה אלא הוא רע בעצם מאי 'בעיני אדוניה' הלא הוא רע לכו"ע, ומתיבתא לאמה

יליף לפסולין שכן קידושין תופסין בה. ונראה עוד להוסיף, דמ"ש שתיבת לאמה היא מיותרת דהול"ל כי ימכור איש את בתו אמה וכו', לכאורה אינו לשון מבורר כ"כ ולמה ניותר תיבה זו שהיא עיקר הפרשה דעסיק בה, וי"ל דהנה בספר נפש יהונתן בפרשתה הקשה רבינו הר"ר יונתן זצ"ל למה אמר לאמה הוי ליה למימר אמה, או בלשון אחר וכו' עיי"ש מה שתיקן, ולענ"ד נ"ל דהוא פ' הסוגיא דילן והלימוד הוא מאות ל' דלאמה, דהול"ל כי ימכור איש את בתו אמה סתם, ומדכתיב לאמה משמע דמדייק לאמה ולא לענין אחר, ומכאן פליגי תנאי חד אמר לפסולין וח"א לקרובים.

שארה כסותה ועניתה וגו'. פירש"י שארה מזונות, והוא בגמ' כתובות (מז:) וכו' במכילתא, יש להביא ראיה לזה מהכתוב משארותם צרורות בשמלותם (שמות יב לד) ושם פירש"י מן המכילתא שיידי מצה עיי"ש, אולי כי כן היה נהוג שהעללים מניחים למשרתים שיירי מזונות משל בעל הבית, ולכן נקרא שארה מזונות.

ואשר לא צדה וגו'. רבינו המלבי"ם כתב לשון צד היינו שאורב עליו מן הצד, ואולי י"ל מלשון צידה כטעם קחו בידכם צידה לדרך (יהושע ט יא) היינו אוכל המוכן לדרך, וזה לא צדה, כלומר לא הכין לו זאת אלא בשוגג אירע לו הדבר.

והאלקים אנה לידו. רש"י פירש אנה לידו זימן לידו, ואולי י"ל גם מלשון אונאה היינו דבר שאינו חפץ בו ובאונאה בא לידו מן האלקים שלא ברצונו אלא בשוגג אירע הדבר.

וכי יכה איש וכו' בשבט ומת תחת ידו נקם ינקם אך אם יום או יומיים יעמד לא יקם כי כספו הוא. למה נקט שבט ולא מקל, י"ל שמדבר על האיש המלמד לתלמידיו ומכה את תלמידו בשבט מוסר וגם משפילו ומקניטו בדברים ומלבין פניו עד כי אזיל סומקא ואתי חיורא וטועם התלמיד טעם מיתה ח"ו. וז"ש ומת תחת ידו, נקם ינקם יבא על ענשו, ואף אם יום או יומיים יעמד היינו ר"ה ויום הכפורים יעמד בתפלה ובסליחות, לא יקם, לא יהיה לו תקומה, כי עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר, כי כספו הוא מפני שבייש והכסיף את פניו.

אם זרחה השמש עליו רמים לו שלם ישלם. נלענ"ד ליתן רמז בכפל הלשון שלם ישלם, עפ"י מה שדרשו חז"ל (סנהדרין עב.) אם זרחה השמש עליו דמים לו, אם ברור לך שיש לו שלום עמך כגון אב הבא על בנו או שהקיפוה עדים אין לו דין ורדף, שלם ישלם, שהרי לא נתחייב מיתה בזמן הוצאת הגביה וכו', ויש לרמוז שלם (שלום) ישלם כלומר אם יש לו שלום עמך אזי ישלם.

כי יתן איש אל רעהו חמור או שור וכו' ומת או נשבר או נשבה וגו'. תמוה שהקדים חמור לשור שלא כדרך הכתובים לנקוט שור וחמור כמו ויהי לי שור וחמור ועוד רבים, וי"ל כיון שפתח כאן במת או נשבר וכו"ב, לכן הקדים חמור שמצוי ליפול או למות מכובד המשא לפי שאין כוחו ככה השור, ואיתא בירושלמי (שבועות פ"ו ה"ו) חמור או שור או שה, מה אלו מיוחדין שיש בהן שבר ושבירה ומתה וכו' עיי"ש. ואולי זה סדרן המצוי למעשה, שבר, שבירה, ומתה, כנגד חמור שור ושה.

מכשפה לא תחיה. תרגום יונתן ב"ע כל עביד חרשיותא לא תקיימון, ולא כמו שתרגם אונקלוס חרשא לא תחי וצ"ב. גם יש לדייק למה נקט הכתוב לשון שלילה לא תחיה ולא כתיב מכשפה מות תמות שהרי דין המכשף בסקילה. וי"ל הנה אמרו חז"ל (תוספתא סנהדרין פ"א ב') אמר רבי עקיבא שלש מאות הלכות היה ר' אליעזר שונה במכשפה ולא למדתי ממנו אלא שני דברים וכו', וכ"ה באבות דר"נ (פכ"ה), באותה שעה הגביה רבי אליעזר שתי דעותיו וכו' ועוד אני שונה ש' הלכות במכשפה לא תחיה

וכו' ע"כ. הרי שיש בל"ת זה הרבה פרטי דינים ורמזים, ואולי נרמז בזה גם שלא ליתן להמכשף חיות, וכמו דכתיב (שמות א יז) ותחייין את הילדים פירש"י מספקות להם מים ומזון, הכי נמי מי שהולך אצל מכשף ומעלה לו שכר הרי זה נותן חיות וכח לכחות הטומאה והס"ט א"ר, וז"ש הרמז בטעם המצוה מכשפה לא תחיה, לא תתן לה חיותא ומזונותיה. וז"ש יוב"ע לא תקיימון.

עוד י"ל דנרמז בזה מ"ש הש"ך י"ד (קט"ט סק"א) אבל העושה מעשה בקסמים וניחוש וכישוף איסור דאורייתא הוא וכו' ומהרש"ל בתשובה סי' ג' ובפרק כל הבשר סימן י"ג מביאו והאריך והעלה דאסור לחולה לשאול בקוסמים ומכשפים היכא דליכא סכנת נפשות אפילו יש סכנת אבר, וכ"כ ב"י בשם הזהר דאיסור גדול הוא לדרוש במכשפים אפילו לחולה ע"כ. ולפי"ז יתפרש מכשפה לא תחיה כלומר לא תחיה אותך אפי' במקום סכנה לא תקבל חיות ממנה ח"ו.

וגר לא תונה ולא תלחצנו וגו'. פירש"י בגזילת ממון. בתרגום אונקלוס ויונתן ב"ע ולא 'תעיקון' ליה, אבל בתרגום ירושלמי ולא תדחקון, לשון דחק היינו דוחק ממון, וכן מ"ש (דברים כו ז) וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו מתורגם ודוחקנא, וכדאיתא במדרש והגדה של פסח ואת לחצנו זה הדחק כמו"ש וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אותם, י"ל הכונה על שהטילו עליהם שרי מסים, גם לחלץ עה"פ וגר לא תלחץ (כג ט) תרגמו וגיוורא לא תעיקון, ובתרגומי לא תדחקון, הרי שיש לפרש לחץ בשני אופנים או עקא היינו צער, או דחק ממון, וכ"כ הרמב"ם בספר המצוות מל"ת רנ"ב רנ"ג דקאי על אונאת דברים, ואונאת ממון. אבל מה שפירש"י בגזילת ממון קשה למאי אתא ומאי שנא מכל גזילה, הא אפילו גזל עכו"ם אסור מה"ת לחד מ"ד, ובגמ' (ב"מ נט:) ת"ר המאנה את הגר וכו' והלוחצו פירש"י דוחקו, ובשו"ת מהר"ט צהלון (ח"א סי' ק"צ) הקשה שרש"י פירש בפירוש החומש ולא תלחצנו בגזילת ממון, הרי שלא תפס הרב דרכו שפירש בגמרא שהוא על תביעת דחיקת מלוה וכו' עיי"ש. ולולא דמסתפינא נ"ל לומר הכונה דכלל המקרא איירי באונאת דברים, ויש כאן ב' סוגי אונאה, וגר לא תונה היינו אונאת דברים לצערו ולבזותו שהוא גר, ולא תלחצנו היינו אונאת דברים לגנותו שהוא היה גוי וגזול ממון, וז"ש רש"י ולא תלחצנו בגזילת ממון, וזה המשך הכתוב כי גרים הייתם בארץ מצרים, כלומר גם הוא יכול להשיב כנגדכם ולומר גם אתם נטלתם רכוש מצרים שלא כדן וכו'.

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך. ברש"י ד"א הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני. נ"ל להוסיף הכונה הנה אמרו בגמ' (מנחות פו.) וסימנך עשירים מקמצים ע"כ. אבל עניים אינם מקמצים, ומובא בשם הרה"ק ר' שמעלקא זצ"ל מניקלשבורג שפירש הכתוב פזר נתן לאביונים (תהלים קיב ט) מידת פזרנות ניתנה לאביונים. וכבר המליצו ע"ז בגמ' (חולין ז:) ישראל קדושים הן יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה. הנה התורה אומרת לו למלוה העשירי הגע בעצמך אילו אתה היית עני בודאי היה לך רצון להלוותו לעני כדרך עניים מפזרים, ועתה משום שב"ה יש לאל ידך ועשירי אתה לא תלוהו בתמיה, וזה את העני עמך, קח כביכול את העוני עמך ותדמה שאתה עני.

אם כסף תלוה את עמי וגו'. פירש"י רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות חוץ מג' וזה אחד מהן. וקשה אם הוא חובה למה כתבה תורה אם שהוא לשון רשות. י"ל עפ"י מ"ש מרן הבית ישראל זצ"ל בפ' ויקרא עה"פ ואם תקריב מנחת בכורים לה' וכו' (ויקרא יד) פירש"י הרי אם משמש בלשון כי שהרי אין זה רשות שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה. והקשה אם זה חובה מדוע כתבה התורה בלשון רשות, ותיקן ע"פ מה דאיתא בגמרא ברכות (לה) בוא וראה מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, דורות הראשונים

בזה דהוקשה לו מהו אם כסף תלוה, וכי דוקא כסף ולא שאר מטבעות, וגם למה לו למימר כלל אם כסף תלוה, הוה ליה למימר סתם לא תהיה כנושה לעני, וגם מהו הלשון את העני עמך, ולפי הדרש יתכן דהנה הקב"ה מנסה העשיר אם ילוה לעני, ובאם אינו מלווהו הקב"ה יביאהו לידי מדה זו של עניות, כי הוא גלגל וכו', וז"ש אם כסף (היינו אם יש לך כסף), תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה (נושה מלשון נשני אלקים (בראשית מא נא)), היינו לא תשכח את העני שמוכן להיות עמך, היינו מדת עניות שמוכנת להיות עמך אצלך, כי גלגל הוא כו', על כן תלוה את עמי שלא תבא לידי מדה זו, הבן הדבר. (אגרא דכלה)

והסירותי מחלה מקרבך.
ובמסורה והסרתי את כפי וראיתי את אחרי. בדרך רמז והסרתי מחלה פי' תסיר מספר מחלה שהוא ג' פ"ג מקרבך ממספר קרבך שהוא שכ"ב נשאר מספר רל"ט והסרתי את כפי כלומר גם הכ"ף של קרבך תסיר כי שורש התיבה הוא רק קר"ב אז נשאר רי"ט כמספר אחרי וזהו וראיתי את אחרי שיעלה לך מספר אחרי ואז יוסר המחלה כי מאחרי רפא"ל ומרפא לחולי עמו ישראל. (בני שלשים)

שאין בריה שאין הקב"ה מנסה אותה, העשיר מנסהו אם תהא ידו פתוחה לעניים, ומנסה העני כו', אבל העשיר שעינו רעה הולך הוא וממונו מן העולם הזה שנאמר (שם יג) ואבד העושר ההוא וכו', למה שגלגל הוא בעולם וכו', עכ"ל. בעי

דרוש מוסר מרבינו בעל "שארית יעקב" מרעטיאג וצוק"ל

כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר וגונב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים. י"ל בכונת המקרא עפ"י רמז מוסר, כי הקב"ה נקרא איש כמאה"כ ה' איש מלחמה, והוא הנותן לאדם כסף היינו מידת הכוסף והחשקות לעבודת ה', וגם מדת הכסיפה לכסוף פניו בבושה בל יעבור על מצותיו, וגם ניתן לו כלים היינו העינים ידים ורגלים ופה לעבוד את ה' על ידם, העינים לראות בתוה"ק מאירת עינים, הידים להניח תפילין ולתת צדקה וכדומה, והרגלים לרוץ לדבר מצוה לביהכנ"ס, והפה והלשון לדבר בהם דברי תורה ולא דברים בטלים, וגונב מבית האיש כי הלא במחתרת ימצא הגנב הוא היצה"ר הבא בערמה וחותר חתירה להסית ולהדיח את האדם לנטות אחרי רבות לרעות וגונב את כל המדות טובות הלו, אשר על ידי כן יסיר את האדם מבית האיש זה הקב"ה שישתמש האדם בכל הטובות האלה לנטות אחרי הרעה, ויבוש מלעשות המצות בפועל כפיס ורגליו לרע ירצו אחרי ראות עיניו התאות הרעות ובפיו ולשונו ידבר דבר שפתים אך למחסור הבל ילטב, וצריך שישים האדם לנגד עיניו כי על אלה בא יבא למשפט עד האלקים לעת מצוא זה יום המיתה כדרשת חז"ל (ברכות ח').

וז"ש אם ימצא הגנב לעת מצוא אשר אז בא יום הדין הגדול והנורא אשר יביאהו למשפט על כל נעלם, שלם ישלם בכפלים שלא יוכל לפטור עצמו ע"ז שיאמר כי הגוף יובל לקברות וישוב לעפרו, כי אם יקרא אל השמים מעל זה הנשמה ואל הארץ זה הגוף לדון עמו כמאמר חז"ל (סנהדרין צא) ועל שניהם יבא במשפט, וגם צריך ליתן דין וחשבון פי' שנים, דין על גוף העבירה וחשבון על הזמן אשר לא פעל ועשה בו מצות כנועד מהמדרשים, ואת כל זאת צריך האדם ליתן אל נפשו וישוב מהר אחרי דרך מבוא השמש לשמור דרך החיים ואז שלום יהיה לו.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם. לפניכם ולא לפניך, כי אתה הדיין צריך לנהוג בזהירות יותר לפני משורת הדין כמו"ש חז"ל (ב"ב נה:) כל דיינא דמפקינן מיניה ממונא בדינא לאו דיינא הוא, וכמו"ש ברש"י בפ' שוואי בצע, וז"ש לפניכם אבל אתה הדיין יש לך דין אחר. (תפוחי חיים)

אשר תשים לפניכם. הנה תשי"ם גוט' ש'שת ימים ת'עשה מ'לאכה, רמז שדנים רק בימות החול ואין דנין בשבת. וי"ל בצחות הטעם כיון דחז"ל (בימות קט): שהדיין צריך לראות בשעת הדין כאילו גיהנום פתוחה תחתיו א"כ אי אפשר לדון בשבת כיון שגם הגיהנום שובת בש"ק. (שם)

לא תשא שמע שוא אל תשת ירך עם רשע להיות עיד חמש. התורה מרמז לנו שנאמר פסוק שמע בכוננה וישית ידו על עיניו ולכווין כי בזה אנו מעדיין על אחדותו יתברך, ובזה מובן הפסוק אין צריך להאריך. (שמועה טובה)

אם כסף תלוה את עמי. במדרש, הה"ד (קהלת ה יב) יש רעה חולה כו' עושר שמוור לבעליו לרעתו וכו', אשרי אדם שהוא עומד בנסיונו

דוד להג"מ דוד זכות אב"ד מודינא (תקצ"ז) כתב (מאמר א' פ"ג) שבזה נפרד יעקב אבינו ע"ה כשלוה את יוסף ע"כ. ואולי לכן נרמז ה' פעמים ק' שבסופי תיבות הנ"ל. עוד י"ל ה' פעמים כנגד ד' דגלים וזמנה לוייה הצריכים שמירה במדבר. ובני הרה"ג ר' יוסף מאיר שלום הי"ו הוסיף שמלאך זה לכמה שיטות הוא מיכאל, ואכן כך מובאר בפסיקתא זוטא (לקח טוב) בפרשתן וכו"כ הרוקח בפ"י עה"ת והאע"ז ורבנו בחיי בשם רבנו חננאל, וכן איתא בפירש"י (יהושע ה טו) שר צבא ה' ומיכאל היה, ועי' בני יששכר (אדר מאמר שקל הקודש דרוש ד') כיון שנגזר משה עם היותו שהשכינה לא זה מירשלה ותלבושה בהנהגה במלאך מיכאל אפוסטרופסא רבא ד'ישראל ע"כ, וזה הרמז כאן ה' פעמים ק' עה"כ עולה בגימ' מיכאל.

ועבדתם את ד' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתי מחלה מקרבך. צ"ב מה ענין זה אצל זה פתח בעבודת ה' ומסיים בלחם ורפואה, ועוד האי 'את' למאי אתא, ומה יש עוד לרבות בעבודת ה'. וי"ל לרבות עבודות הרבה דגם באכילה ושתייה יעבוד את ד' כמבואר בספרי יראה שתכלית עשיותיו של האדם צריך להיות לשם שמים ולצורך גבוה אפילו דברי הרשות כגון אכילה שתיה ושניה וכיוצא ע"ד בכל דרכיך דעהו כמ"ש בשו"ע או"ח ס' רל"א. וזהו שמסיים דע"ז יתברך בלחמו ומימיו ויסור ממנו כל מחלה ר"ל.

ויכתב משה את כל דברי ה' וגו'. בספר לקוטי יהודה כתב, פעם בסעודת אירוסין שאל אא"ז האמרי אמת ז"ל בדרך צחות דהנה איתא (שמו"ר פל"ג ח') דבמתן תורה היה קידושין, אימתי היו התנאים, ואמר דכתיב ויכתוב משה וגו' זה היה התנאים ע"כ. ובאמת כבר קדמו רבינו בחיי כאן ויכתוב משה את כל דברי ה' הם התנאים עכ"ל. וי"ל בצחות, הנה ויכתב משה פירש"י מבראשית וכו', וכן הוא נוסח תחילת שטר התנאים המגיד מראשית וכו'.

על מאמר חז"ל (שבת קד.) קושטא קאי שקרא לא קאי, פירוש דבר שבח ואמת עומד וקיים במקומו ואיש לא נושא אותו למקום אחר, אבל שיקרא דבר שקר ולה"ר לא קאי, זה אינו עומד אלא נושאים אותו והולך על פני כל הארץ ע"כ. וז"ש לא תשא שמע שוא, שמעת דבר שוא ולה"ר אל תהיה נושא אותו ומעבירו לכולי עלמא.

ולא תענה על רב לנמות. רב כתיב חסר יו"ד, י"ל הנה יו"ד היא אות החכמה כנועד, לפעמים נראה לאדם שפסק הלכה שציא מפי החכם אינו על דרך החכמה, אמרה תורה לא תענה על רב לנטות מדבריו, כי פסק התורה היא מקור החכמה האמיתית ולא מה שנראה לעיני הבריות כחכמה.

הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכנתי. וברש"י אל בית המקדש, הנה מיציאת מצרים ואילך כל הדרך היא הכנה אל בית המקדש, וזהו אל המקום אשר הכנתי, י"ל רמז הנה מיציאת מצרים עד תחילת בנין הבית ע"י שלמה המלך היו ת"פ שנים (מ"א ו א) והבית נבנה ז' שנים, הרי מיציאת מצרים תפ"ו שנים של הכנה ובשנת תפ"ז נחנך המקדש, הכנתי עה"כ עולה בגימ' תפ"ו.

הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך וגו'. חמש פעמים ק' בסופי תיבות מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך, בס' מושב זקנים מבעה"ת כתבו רמז ע"ז עיי"ש. ונ"ל להוסיף, הנה מובא בשער היחודים (ענף ד' פ"ז) שמירה לדרך וכו' יאמר ה' פעמים פסוק הנה אנכי שולח מלאך וכו', וכ"ה בספרי מנהגים ובכמה סידורים כשיוצא אדם לדרכו והולכים ללוותו כמצוה, יאמר כמה פסוקים שהם ר"ת לוי"ה, לישועתך, ויעקב הלך, יברך, הנה אנכי, ה' אחרונה יאמר חמשה פעמים פסוק זה הנה אנכי שולח מלאך וגו' (מעבר יבן שפת אמת פכ"ז, תמימי דרך סי' ס"ח סעי' א'), ובס' זכר

היו מכניסים פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים היו מכניסים פירותיהם דרך גגות חצירות וקרפיות כדי לפטור מן המעשר, וקשה וכי כוונת הגמרא בזה לגנות את הדורות האחרונים, ועוד הרי סוף סוף זה עדיין חייב במעשר מדברבנן ומה הרויחו דורות האחרונים בזה שהכניסו דרך חצירות כו', אלא האמרי אמת זצ"ל היה רגיל לומר עפ"י מ"ש בספרים דדורות הראשונים שהיה להם כח גדול להתנגד ליצה"ר היו יכולים להכניס עצמם לידי חיוב דאורייתא ולהתגבר על היצה"ר, אבל דורות האחרונים שלא היה להם כזה כח גדול להתגבר על היצה"ר פחדו להכניס עצמם לידי חיוב דאורייתא ולכן הכניסו עצמם רק לידי חיוב דרבנן כי אז אין כזאת התנגדות גדולה מהיצה"ר ויכולו להתגבר, ולכן גם כאן כתבה התורה אם בלשון רשות כדי שיהיה יותר קל להתגבר עכ"ד. וכן יש לפרש כאן אם היה כתוב לשון חובה היה קשה לו לאדם ביותר להתגבר על היצה"ר ולהלוות מעות לעני לכן כתבה התורה בלשון רשות כדי שיהיה נקל להתגבר ולהלוות.

מלאכתך ודמעך לא תאחר. פירש"י איני יודע לשון דמע. י"ל במליצה אין תועלת בדמעות בלבד אלא יש לעשות מעשה ולתקן מה שנצרך לתקן.

ואנשי קרש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכנו אתו. מה ענין רישא דקרא ואנשי קודש לסופו לכלב תשליכנו אותו. י"ל הנה פירש"י למדך הכתוב שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו אמר הקב"ה תנו לו שכרו. זהו מדת אנשי קודש, גם כי כל הילוכם בקדושה ויראת ד' חופף עליהם כל היום, עכ"ז יש בהם מדה אנושית להיות מכיר טובה ולא לקפח שכר כל בריה.

לא תשא שמע שוא. פירש"י אזהרה למקבל לשון הרע. י"ל בצחות עפ"י מה שהיה מרגלא בפ"י אאמ"ר זצ"ל

דרוש לר"ח מרבינו בעל בני יששכר זיע"א

(בני יששכר מאמרי ר"ח מאמר ג אות ג)

בנוסח תפלת מוסף, ראשי חדשים לעמך נתת. יש להתבונן דבשאלא בשבתות וימים טובים (שומרים ולא נתתו ה' אלקינו לגויי הארצות וכו') כי לישראל עמך נתתו וכו', ובי"ט ותתן לנו ד' אלקינו באהבה את חג פלוני הזה וכו') נ"ח, שהן המה ימים האסורים במלאכה והש"י לא נתנם לגויי הארצות דגוי ששבת חייב מיתה (סנהדרין נח ע"ב), וכן המצות הנהוגות בהן לא נתנם לגויים, משא"כ ראש חדש שלא היה יום הראשון של חידוש הלבנה נראה לכל העולם שהוא ראש וראשון לכל הימים שלאחריו, ובפרט אומה ישמעאלים הנה מונים ללבנה (וזה"ק רע"מ ח"ג רפ"א ע"ב), וגם בראש חדש אין מלאכה נאסר שנאמר (נהג) הכוונה על איסור המלאכה, ואם נאמר הכוונה על קרבן המוסף הנה נאמר בכל יום על קרבן התמיד, אבל נראה הכוונה על פי פשוטו, ראשי חדשים לעמך נתת, דהנה אומות העולם ג"כ מחשבים מולד הלבנה באיזה שעה יתילד המולד אם בשעת שלטת שבתאי או צדק וכו' ושופטים על ידי זה מה יהיה בימי החדש אם חם ולח או קר ויבש או גשם או שלג וכיוצא, כי כפי הראש כן יתנהג שארי הימים, אבל הש"י מסר הדבר לישראל החודש הזה לכם מסור בידכם, אפילו אם יאיר המולד באיזו יום וישראל ירצו לדחותו ליום אחר לעשות ראש חדש ביום אחר, כן יהיה התנהגות טבע החדש, וכמשא"ל על פסוק אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי (תהלים נז ג), ומעתה תבונן היטב ראשי חדשים לעמך נתת, והנה תראה זה בעליל האומות חושבים בחשבונם מה יהיה מקרה כל חודש ומדפיסים זה בלוחות ונאולו שרי צוען ואינו כן, כי המה חושבים ראשי חדשים יום המולד, וישראל כיון שקובעים ראשי חדשים בימים אחרים יהיה התנהגות החדש כפי קביעותיהם.

מנהגי שבת מברכים

א. רבינו בעצמו היה מברך את החודש בשבת מברכים, ומיד אחר אמירת מי שברך לקהל לקח הספר תורה מיד המוזיקו ועמד אצל הבימה, והקהל התחיל לומר יהי רצון וכו' (ורבינו בעצמו לא אמרו), וכשגמרו הקהל לומר יהיה רצון התחיל רבינו בקול רם מי שעשה ניסים עד התיבות הוא יגאל אותנו, ואז אמרו הקהל מי שעשה ניסים וכו' וכשגמרו הקהל לאמרו המשיך רבינו לומר הוא יגאל אותנו וכו' חברים כל ישראל ונאמר אמן, והציבור לא ענו אמן.
ב. אחר כך אמר רבינו ראש חודש פלוני ביום פלוני, ולא אמר "יהיה" ביום פלוני, וכשהיו שני ימים ראש חודש, אמר ראש חודש פלוני ביום פלוני ולמחרתו ביום פלוני, וכשחל ראש חודש ביום ראשון אמר ראש חודש פלוני מחר ביום הראשון וכו', והקהל סיימו יחד עם רבינו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה אמן.
ג. לא הכריזו זמן המולד, (ואמר רבינו הטעם שבכל אופן המולד הנדפס בלוחות הם לפי אופק שבארץ ישראל).
ד. אחר כך אמרו הקהל יחדשהו, וכשסיימו התחיל רבינו לומר יחדשהו הקב"ה עלינו ועל כל עמו בית ישראל בכל מקומות שהם, ומשם ואילך זימור בניגון הידוע פסקא פסקא כנהוג, וענו אמן בין כל פסקא ופסקא. ובשבת מברכין אדר בין באדר ראשון ובין באדר שני היה מנגן ניגון אחר מהיר כמקובל שהוא הניגון על יחדשהו של הרה"ק מראפשיץ זיע"א.

מראש צורים אראנו

תולדות אבותינו ורבתינו הקדושים זיע"א

הפני יהושע בין העומדים כנגד הרבי ר' יהונתן, וכמובן שהוא לא מחל על עלבוננו וכבוד התורה, באותו פרק נתעורר פתאום הפני יהושע ואיבד את מאור עיניו לגמרי, יתרה מכך נחלה גם במחלת עור חמורה והיה מוטל במיטתו ללא נוע, אך יען שהפני יהושע לא פסיק פומיה מגירסא ולא הסכין לבטל תלמודו, העמידו אצלו בחור אחד שלמד בקול מן הספר באזניו, הבחור מילא את תפקידו וקרא באזני הפני" כל היום וכל הלילה, גם ביום השני עשה כן, ביום השלישי גברה עליו עייפות ולא אזר כח לעמוד על רגליו, אולם כאשר לא הורשה לעזוב את הפני" התאמץ בכל כחו ונשאר על עמדו עד שנפלה עליו תרדמה ונפל אל תחת השולחן. הפני" התחיל לקרוא לו בשמו פעם אחר פעם ואין קול ואין עונה. אז חלשה דעתו מאד מפאת מצבו ובעיקר על ביטול התורה שנגרם לו בהיותו מוטל במיטה מבלי יכולת להניע את גופו, ומתוך התמרמרות פרץ בבכי ואמר, רבש"ע על מה ולמה נענשתי באופן קשה כ"כ, שמה באנתי כל זאת מחמת שלא נלחמתי די כוחי ולא רדפתי ביתר עוז את העוכר השבתאי ההוא.... הנני נותן לך הבטחתי שבאם תשלח לי רפואה שלימה ואחלים ממחלתי ומאור עיני יושב לי, אתחזק וארדוף אותו עד חרמה בכל כחי. והנה תיכף אחר תפילתו זאת נפקחו עיניו והפני" שב לאיתנו. סוד הדברים הוא, המשיך רבינו לפרש, משום שהפני יהושע היה כ"כ בטוח בצדקת דרכו והוא לתומו סבר שהיסורים באו עליו בגלל שלא רדף דיו את הרה"ר יהונתן ולא עלה על דעתו שמץ הרהור שמה נענש על שציערו. על כן, בשכר מדת האמת שלו נתקבלה תפילתו ונתרפא. אבל עתה סיים רבינו שהנך אומר כי הרב מתחרט ותוהה על מעשיו הרי שלא מדת האמת היתה נר לרגליו, שוב איני יכול לפעול עבורו ולא כלום, הדבר יתברר בעולם הבא.

הקדוש שלא שח שיחה בטילה, אך הענין הוא כך, אף שנדמה להעולם שהוא משחק ומדבר דברים בטלים מעידה עליו הגמ' שלא היו אלו דברים בטלים רק היו מולבשים בתוכם דברים העומדים ברומו של עולם, ואמר הרבי ר' שמעלקא על עצמו שהוא אין לו זאת המדרגה רק איזה זמן בכל יום אבל הצדיק הזה יש לו מדרגה זו כמו רב הקדוש עכ"ל, וכאשר שמעתי מפיו הק' זאת אמרתי בלבי שכנים דבריו כי שמעתי ממנו דברים אשר לא היה להם שייכות זה לזה ובדאי היו דברים העומדים ברומו של עולם.

~*~

סיפר מו"ה ר' ליבוש ווייס בן ר' נטע הגבאי ז"ל: בשנת תרס"ד שבת רבינו הבני שלשים את שבתו בקרב אנשיו בישוב טשאפ. באותה עת כבר שככה סערת התנגדותם הרבנים שיצאו כנגדו בגין תקיפותו להתיר את השו"ב כאשר יסופר להלן בפרק בית יוסף להבה, גם כי כן נתבדו כל הבלי השוא שהעלילו אנשי ריב ומדון עליו באזני הרבנים ויצא לאור צדקו וגודל קדושתו והכל שבחו והודו לשמו, גם רודפיו לא יצאו נקיים והשיגו ג' ונאנחה ל"ע, מתנגדיו אשר מקדם נשאו ראש נגדו, חיל ורעדה יאחזמו עתה כי נפל פחד קדושתו עליהם.

והנה במוצש"ק הגיע אל רבינו בשהותו בטשאפ שליח מיוחד מאת אחד הרבנים וסיפר כי הרב חולה אנוש מוטל על ערש דווי וזקוק לרחמים לרפואה שלימה, ולעת כזאת שלח לחלות את פני וסליחתו על הצער ועג"נ שנגרם לו בימים עברו. כשמוע רבינו את דבר השליח, נענה ואמר, חזור נא על דברי הרב ששלחך, השליח חזר על אמריו שהינו מביע חרטה על כך שיצא בשעתו נגד רבינו, ועתה עמד על טעותו ומכיר בצדקתו. נענה רבינו ואמר, אם כן הדבר אזי איני יכול לפעול עבורו מאומה, והטעים דבריו בסיפור מעשה. כידוע, סיפר רבינו, בעת שיצא הרב יעב"ץ כנגד הרבי ר' יהונתן, היה גם

סיפר אדמו"ר הרה"צ ר' מנחם ישראל הלוי זצ"ל בשם אביו אדמו"ר הרה"צ ר' פנחס שלום זצ"ל נכד רבינו בעל הבני שלשים: פעם אחת אירע שבא הרה"ק ר' מרדכי מנאדבורנא למאדע באמצע הקיץ לקצירת חטים למצות, ושלח את הגבאי שלו שרוצה לבוא אל רבינו בתור מרא דאתרא, השיב רבינו ואמר להגבאי שאינו צריך לבוא ואדרבה הוא ילך אליו רק שיקבע לו זמן וכן עשה, לימים היה איש אחד מחסידי רבינו אצל הרה"ק מנאדבורנא וכשנפטר ממנו א"ל שיפרוש בשלום רבו ואמר לו בזה"ל גיב איבער א גריס דיין רבין איך האב איהם געזעהן אין הימעל, [תמסור פריסת שלום לרברך ראיתי בשמים].

~*~

בספר מראה אש (עמ' ע"ג) לתלמידו של רבינו הרב ר' אהרן שמואל פריעדמאן ז"ל שו"ב מספר: פעם אחת התפללתי בק"ק אוילאק בימים נוראים, ואחר ר"ה נסעתי לקאסאן והייתי שם עשי"ת ורציתי לראות את עבודתו הק' ולהתחמם לאורו, אך לא היה לי קורת רוח כי היה בדיחא דעתיה ולא כמו שהיה מאז ומקדם, והיתה לי עגמ"נ למה הייתי צריך לבא ולשמעו דברי צחות בימים הקדושים הללו, אך מה יכולתי לעשות, והנה ביום י"ג מדות קודם תפלת מנחה קרא לי רבינו ואמר בא עמי לטייל ונלוה אליו גם בנו הרה"צ ר' חיים שלמה, הלכנו מחוץ לעיר ואמר לי אספר לך מעשה, פעם אחת נסע הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע אל הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, והרה"ק ר' שמעלקא קירבו בכל קירבות שבעולם אך בעיני תלמידיו לא נשא חן, וכאשר נסע הרה"ק מבארדיטשוב לדרכו שאלו התלמידים את רבם הק' מניקלשבורג הלא אנחנו לא ראינו שום מעלה אצל הרב מבארדיטשוב, ולמה עשה לו רבינו את כל הכבוד הזה, אמר להם הרבי ר' שמעלקא, הנה אמרין בגמ' רב לא שח שיחה בטילה מימיו, וקשה מה זה רבותא על הרב